

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Ұлттық құндылық - ұрпақ тәрбиесінің негізі

ЖАРИЯЛАНДЫ
13.12.2024СІЛТЕМЕ
https://bilimger.kz/172612/**Оразбай Гүлмира Сайдуллақызы**

Алматы облысы, Балқаш ауданы, Қарой ауылы

«Бөбек» бөбекжай - балабақшасы тәрбиеші

Кіріспе

Ұлттық құндылықтар – белгілі бір ұлттың ғасырлар бойы қалыптасқан өмір сүру салты мен дүниетанымын, рухани және материалдық мәдениетін сипаттайтын құндылықтар жиынтығы. Олар ұлттық бірегейліктің басты белгісі болып табылады. Бүгінгі таңда жаһандану мен мәдени әртүрлілік дәуірінде ұлттық құндылықтарды сақтау және оны жас ұрпақтың санасына сіңіру – маңызды мәселелердің бірі. Өйткені, ұрпақ тәрбиесі ұлттың болашағын айқындайды. Бұл мақалада ұлттық құндылықтардың мәні, олардың тәрбиедегі рөлі, қазіргі заманғы қолданылу жолдары және оларды сақтау қажеттілігі кеңінен қарастырылады.

1. Ұлттық құндылық ұғымы және оның мәні

Ұлттық құндылықтар – ұлттың өмір сүруінің рухани тірегі. Олар халқымыздың болмысы, тұрмыс-тіршілігі, салт-дәстүрлері, әдет-ғұрыптары арқылы көрініс табады. Қазақ халқының құндылықтары тарихи тұрғыдан ұрпақтан ұрпаққа беріліп, халықтың ұжымдық санасының негізін қалаған.

Ұлттық құндылықтардың басты ерекшеліктері:

- **Рухани байлық:** Оған халықтың тілі, діні, әдебиеті, өнері, фольклоры жатады. Бұл байлық ұрпақтың дүниетанымын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.
- **Моральдық нормалар:** Әділеттілік, адамгершілік, үлкендерге құрмет көрсету, адалдық секілді құндылықтар қоғамның ішкі байланысын нығайтады.
- **Материалдық құндылықтар:** Ұлттық киім, музыка аспаптары, қолөнер бұйымдары – халықтың мәдени мұрасының маңызды бөлігі.

Мысалы, қазақ халқының ұлттық құндылықтары арасында киіз үй, домбыра, айтыс, батырлық эпостар ерекше орын алады. Олардың әрқайсысы қазақ халқының дүниетанымы мен рухани байлығын бейнелейді.

2. Ұлттық құндылықтардың тәрбиелік мәні

Тәрбие – тұлға қалыптастырудың негізі. Ал ұлттық құндылықтарды қолдану арқылы тәрбие беру ұрпаққа қоғамның моральдық және рухани нормаларын түсіндірудің ең тиімді жолы болып табылады.

Ұлттық құндылықтардың тәрбиелік қырлары:

1. **Отбасылық тәрбие:** Қазақ халқында отбасы – тәрбиенің негізгі ошағы. «Ұяда не көрсең, ұшқанда соны ілерсің» деген мақал ата-ананың бала тәрбиесіндегі рөлін айқындайды.
2. **Тарихи сана:** Тарихи оқиғалар мен тұлғаларға құрмет көрсету арқылы жас ұрпақтың бойында патриотизм сезімі қалыптасады.
3. **Әдеп пен әдет:** Қыз балаға ізеттілік, ұл балаға ержүректілік, қарттарға құрмет көрсету – тәрбиенің негізгі қағидалары.
4. **Дәстүрлер мен әдет-ғұрыптар:** Балаға ұмытылған дәстүрлерді таныстыру оны ұлттық рухта тәрбиелеудің бір жолы. Мысалы, наурыз көже дайындау, құда түсу, бесікке салу сияқты дәстүрлерде тәрбиелік мән терең.

Практикалық мысал:

Мәселен, «Ер-Тарғын» жыры арқылы балаларды батырлыққа баулуға болады. Бұл эпостық жырдан әр балаға тек ерлік қана емес, әділдік, арнамыс сияқты қасиеттерді сіңіруге болады.

3. Ұлттық құндылықтарды ұрпақ тәрбиесіне енгізудің жолдары

Қазіргі уақытта ұлттық құндылықтарды жастардың тәрбиесіне енгізу үшін кешенді әдістер қолданылуы тиіс. Бұл үдерісте отбасы, мектеп, қоғам бірлесе отырып жұмыс істеуі қажет.

Ұлттық құндылықтарды насихаттаудың негізгі жолдары:**1. Білім беру жүйесінде:**

- Оқу бағдарламасына ұлттық әдебиет пен мәдениетті кеңінен қамтитын тақырыптарды қосу.
- Мектептерде қазақтың халық ертегілері мен аңыздарын оқыту.
- Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында халық даналығын түсіндіретін мақал-мәтелдерді пайдалану.
- Мектепішілік іс-шараларда ұлттық ойындар мен қолөнер сабақтарын өткізу.

2. Отбасылық тәрбиеде:

- Үлкендер жас ұрпаққа халықтың салт-дәстүрлерін үйретіп, оны өз өмірінде үлгі етуі қажет.
- Балаға ата-бабалардың тарихын, шежіресін баяндау арқылы олардың өткенге құрметін арттыру.

3. Мәдени іс-шаралар:

- Ұлттық мейрамдарды (Наурыз, Құрбан айт) кеңінен атап өту арқылы балаларды ұлттық мәдениетпен жақын таныстыру.
- Мұражайларға саяхат ұйымдастыру, фольклорлық кештер өткізу.

- Домбыра сабақтарын ұйымдастыру арқылы халықтың музыкалық мұрасын насихаттау.

4. Медиа және ақпарат құралдары арқылы:

- Ұлттық құндылықтарды дәріптейтін деректі және көркем фильмдер түсіру.
- Әлеуметтік желілерде ұлттық мәдениетті насихаттайтын контент тарату.

4. Қазіргі заманда ұлттық құндылықтарды сақтаудың маңызы

Глобализация заманында ұлттық құндылықтарды сақтау – ұлттық бірегейлікті қорғаудың кепілі. Шетелдік мәдениетке еліктеу жас ұрпақты ұлттық түп-тамырынан алыстатып, олардың өз тарихына деген қызығушылығын төмендетуі мүмкін.

Сақтау тәсілдері:

- Қазақ тілін сақтау мен дамытуға ерекше көңіл бөлу.
- Дәстүрлі өнерді, қолөнерді қолдау.
- Ұлттық тағамдар мен киімдер мәдениетін насихаттау.

Мысалы, соңғы жылдары «Dombura» телеарнасы мен ұлттық аспаптарды үйрететін орталықтардың ашылуы ұлттық мәдениетті сақтау мен дамытуға үлкен үлес қосуда.

Қорытынды

Ұлттық құндылықтар – ұлттың рухани қазынасы ғана емес, оның болашағын айқындайтын тәрбие құралы. Олар арқылы жастарға халықтың мәдениеті мен дүниетанымын жеткізу – әрбір ата-ана мен педагогтың басты міндеті. Ұлттық құндылықтар негізінде тәрбиеленген ұрпақ рухани бай, отансүйгіш, парасатты азамат болып өседі. Сол себепті, ұлттық құндылықтарды сақтау мен насихаттауды әрбір азамат өз борышы ретінде қабылдауы қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер:

1. Ахметова З. Қазақ халқының салт-дәстүрлері. – Алматы: Ана тілі, 2001.
2. Назарбаев Н.Ә. Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру. – Егемен Қазақстан, 2017.
3. Қалиев С. Ұлттық тәрбие негіздері. – Алматы: Білім, 2010.
4. Молдабеков Ж. Қазақ мәдениетінің рухани негіздері. – Алматы: Ғылым, 2004.
5. Әбжанов Х. Қазақ дүниетанымындағы құндылықтар жүйесі. – Алматы: Өркениет, 2015.
6. Шоқырұлы Б. Ұлттық тәрбиенің философиясы. – Нұр-Сұлтан: Елорда, 2019.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.